

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr 83. ANULU XI.

Sabiiu, Marti 10 Septembrie 1863.

Telegrafulu ése de doua ori pe septemana: joi'a si Duminec'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiiu la espeditura foiei; pe afara la c. r. poste, cu bani gati, prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiiu este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu an 8 fl. éra pe o jumetate de anu 4. fl. v. a. Pentru prin. si tieri straine pe anu 12 fl. pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia óra cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru a doua óra cu 5 1/2 cr. v. pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v.

Diet'a transilvana.

Siedinti'a XXIX.

tinuta Mercuri in 4/16 Septembrie 1863.

Protocolulu siedintiei trecute se cetesce in tustrele limbile, si dapa câte-va observári si rectificári de pretiu secundariu se verifica.

Obert pentru pastrarea de tempu cere, a se citi protocolulu totu numai intr'o limba, adica odata unguresce, odata germanesce, odata romanesce. Se priimesce cu adausulu adusu de Rosenfeld, cá protocoalele in celelalte doua limbi sa steatre dile espuse spre vedere.

Pope'a interpeléza: ca pentru-ce actele dietale nu s'au tiparitu si nu s'au impartitu membriloru? Apoi espunendu trebuinti'a loru cea imperativa, parte pentru-cá membrii dietei sa nu pérda firulu pertractáriloru si lucráriloru sele si sa rerâna in consecuintia cu sine insisi, parte cá sa se demintiesca prin ele si incrimináriloru de illiberalismu vomite de foile din Vienn'a, mai cu seama asupr'a Romániloru din dieta, cere tiparirea si impartirea loru cáta mai ingraba.

Presiedintele promite a face destulu in celu mai scurtu tempu acestei dorintie drepte. — Apoi enuncia, ca la ordinea dile e desbaterea speciala asupr'a proiectului H. alu regimului, care s'a priimitu de basa a pertractáriloru urmatóre. — Citescé titulu proiectului.

Mog'a in cuventu lungu (mai lungu si mai generalu, decum aru fi trebuitu la desbaterea speciala) afla titulatur'a fórté binevenita; numai in locu de: „limbile indatinate in tíera“ aru dori a se pune mai corectu „limbile tieriei.“ Propunere se priimesce.

Gull. nu se póte, pentruca e neadeveru.

Puscariu amendementulu e spriginitu; deci sa se ia la desbatere.

de Rosenfeld: amendementulu se afla numai in stadiulu de a fi sprijinitu.

Presiedintele reasuma, si da lui Puscariu cuventulu.

Puscariu: e pentru titulu din propunerea regimului.

Muresianu propune in locu de „indatinate“ „usitate“ in tíera.

Rannicher apera proiectulu originalu alu propozițiunei regimului, si cu deosebire terminulu „landesüblich“ cá mai corespundiatoriu geniului limbei germane.

Baritiu renuncia la cuventulu datu; Schuler-Libloy pentru pastrarea testulu originalu.

Gaetanu parlinesece propunerea Mogaiana cu atât'a mai vertosu, cáci limbi indatinate 'n tíera suntu si limbile regimentelor garnisonate aici, limbile invetiatoriloru stráni: francesi, italiani etc., ear „limbile tieriei,“ acelea, care se vorbescu in diet'a tieriei, suntu román'a, magiar'a si germana. (Voce Bravo!)

Voci: Schluss! Schluss! Incheiare!

Pope'a combate pre Muresianu si pre Puscariu si sprijinesece propunerea lui Mog'a; cuventulu „indatinate“ l'afa de prisosu.

Fogarasu pentru titulatur'a din proiectulu comisieiunei.

Presiedintele urgeza fixarea testulu romanescu.

I. Balomiri staruiesce a se face s'n testulu germanu modificarea adusa de Mog'a in testulu romanescu.

Rannicher combate competinti'a Romániloru de a judeca testulu germanu, adica intr'o limba, ce nu o 'ntielegu deplinu; aru fi mai bine, dice, sa lase pre cei competinti sa judece.

Facendu-se votare prin scolare si remanere pe scaune, propunerea lui Mog'a: a se dice „limbile tieriei“ in locu de

„limbile indatinate in tíera“ se priimesce. In inticlesulu acest'a se face enunciarea.

Se trece la §. 1, care inca se schimba dupa modificatiunea priimita in titulatura, propunendu-o acest'a G. Manu si sprijinindu-o C. Schmidt cu aceea, ca si regimulu in § 7. dice „Landessprachen“ (limbile tieriei).

§ 2. — Filtsch cu privire la §. 2, 3, 4 si 7 aduce unu amendementu, care pretinde, ca fiindu invetiarea limbiloru o greutate fórté mare, alegerea limbei din partea partideloru, martoriloru si barbatiloru de specialitati sa se marginésca pelânga alegerea limbei loru materne, mai departe cá partidele procesuante, déca se tinu de un'a din cele patru natiiu recunoscute, sa subscrie actele ce le dau, dar nepotendu-o acest'a, resolutiunile sa li se dea in limb'a municipiului, (adica in sasime germanesce, in comitate si scaunele secuiesci unguresce, ear romanesce—deocamdata la Fagarasiu si la Naseudu. Red.) In fine pretinde, ca unde sunt partide de diferite nationalitati, acolo alegerea limbei sa româna la dispositiunea tribunalulu competent. — Cáci dându-se voia partideloru etc. a-si alege ori care limba, li se deschide calea la capritie, ce le potu intrebuintia fatia cu judecatorulu spre pagub'a acestui'a.

G. Manu: Sa se modifice si aici „indatinate in tíera“ prin „ale tieriei.“

de Rosenfeld da desluciri asupr'a ideiloru, ce au condusu pre comitetulu la elaborarea proiectului.

Mog'a a voitú sa dica ce-va, dar l'a prevenitu G. Manu. de Reichenstein, Pope'a etc. voru sa vorbésca; murmuru.

C. Schmidt inca are temerile lui Filtsch, dar acest'a nu-lu póte 'ndemná a modifíca §-ulu si a margini libertatea partideloru, carea-i e mai pre susu de tóte. Priimesce §-ulu neschimbatu.

Gaetanu cá C. Schmidt: a se pastrá cu tóta scumpatarea libertatea fiacaruia.

Presiedintele enuncia, ca § 2. e priimitu.

Eránosz va sa vorbésca, dar e prea tardiu.

Se citescé § 3. — Franc. de Trauschensfels. Nimic'a nu e mai periculosu pentru unu stat, decâtu a se aduce legi, ce nu suntu realizabile. Elu in §-ulu acest'a vede unu astfelu de casu si asiá recomânda cu tóta seriositatea, a se considerá dificultáțile amintite de Filtsch. Elu din parte-si se ocupa cu limb'a magiara de 23 de ani; cu tóte acestea nu póte dice, ca aru fi in stare a duce unu protocolu in limb'a magiara cu aceeași desteritate, cá in limb'a sea materna. Asiá va fi de siguru si cu amplotiati, cari inca nu voru potea invetiá limbile tieriei in tempulu celu mai seurtu; si apoi prin necunóscerea limbei, séu prin fortiarea a scrie intr'o limba, ce nu o are cineva in deplina posesiune, se va întârdia si ingreuiá judecat'a fórté multu. Deci propune, ca protocoalele cu partidele sa se ia in limb'a aceea, carea e limb'a materna a amplotiului. (Bravo! in centru, care si sprijinesece propunerea lui Trauschensfels).

Lazaru in principiu consimte cu formularea §-lui din propozițiunea regimului; insa aru dori, cá protocoalele sa se ia in limb'a partideloru. Parerea lui Trauschensfels o combate, pentruca ea aru lasá la voia amplotiiloru de a invetiá ori a nu invetiá limbile tieriei. Lucrulu insa e fórté seriosu, cáci adeseori se tracteaza despre vieti'a unui omu, si adeseori se intempla, de urméza resolutiuni sinistre pentruca au fostu sinistre traductiunile dintr'o limba intr'alt'a. Propune dar, ca protocoalele despre cererile verbale a le partideloru, precumu si despre ascultáriloru acelor'a, apoi ale martoriloru si ómeniloru de specialitati sa se ia in un'a din cele 3 limbi a le tieriei, si anume in aceea, in carea partid'a, martorulu séu omulu de specialitate, ce e de ascultat, si'a

datu fassiuinea, respective opiniunea. Propunerea e spriginita de stâng'a.

I. Balomiri (este si unu S. Balomiri) pentru Lazaru.

G. M a n u asemenea spriginesce pre Lazaru, lăudându liberalitatea proiectului de lege si mirându-se, ca centrulu lo-vesce cu atât'a seriozitate in acea liberalitate. O sut'a si o miia de processe s'au perdutu, pentruca fassiuinea s'au luat in limba straina. (Voci: Schluss!)

M o g ' a pentru Lazaru, căci e in consimtiementu cu proiectulu regimului; lui Trauschenfels reflecta, ca Românii au studiatu limb'a germana ori câtu li-a fostu de grea; sa invetie si altii limb'a noastră. Aru putea aduce casuri, ca acusatulu nefiindu ascultat in limb'a sea, n'a sciutu ce se pertracteza si a perdutu processulu. Se provóca si la ordinea processuala, carea pune mare pretiu pe fassiuinea; acestea in-sa numai atuncea voru fi autentice, cându se voru luá in limb'a in care se dau. Se póte, cá unu procesu prin acést'a sa fia intardiatu; in-sa e mai bine a se lucrá mai tardtu si bine decâtu indata si reu. In fine amplotiatulu sa invetie limbile acelei tieri, in care va sa traiésca.

C. S c h m i d t concede, ca amplotiatulu e pentru poporu, nu poporulu pentru amplotiatu; inse va sa sustiena si libertatea amplotiatului. Partinesce priimirea §lui cu modificarea propusa de Trauschenfels, cá sa nu patimésca fiint'a prin pastrarea cea minutiósa a formei. Deaca vomu fi mai pre susu de patim'a suprematisárei, vomu fi si cá judecatori cu rabdare catra limbile noastre reciproce. E adeveratu ca amplotiatulu trebuie sa-si insusiesca cunoscint'a limbiloru, in-sa intre a o'tielege o limba, si intre a o vorbi si serie cu desteritate, e mare diferentia.

Aceasta desteritate nu si-o voru putea insisi amplotiatii, si atunci partid'a procesuanta e si mai multu in periculu. Dealtmintrea nu limbistic'a, ci qualificatiunea dinlauntru face demnitatea amplotiatului, si elu o resolutiune dreapta in limb'a magiara séu romána o prefera alteia nedrepte scrise in limb'a germana. Se alótura lâng'a Trauschenfels.

Aldu lăanu combate atâtu amendementulu lui Trauschenfels câtu si alu lui Lazaru, căci ambele marginescu libertatea partidelor: cel'a face nedreptate partideloru impunendule limb'a oficiului, cest'a fortiandu-i la limb'a materna. Libertatea alegerei in ambele casuri se perde. In fine combatendu liberalismulu acelor'a, cari sub titulu liberalismului voru a modificá §-lu, recománda priimirea lui neschimbata.

E p p u l u B r. d e S i a g u n ' a. Innalta casa! Jurisdictione mea bisericésca se întinde asup'a totororú pártiloru patriei noastre, prin urmare amu o parte a jurisdictionei mele bisericesci si in Háromszék. — S'au intemplat in anii trecuti, ca unu crestinu de ai bisericiei mele au venit la mine, in caus'a sea divortiala, si au inceputu cu mine sa vorbésca unguresce. — Eu i-amu spus, ca limb'a noastră este cea romanesca, si elu inca e Románu, si sa vorbésca romanesce. Bietulu omu n'au avutu incatráu, au inceputu a vorbi romanesce, dar totu intr'un'a i se acatiá limb'a intr'atát'a încátu cu totu trupulu seu au inceputu a asudá (Ilaritate). — VEDIENDU eu acést'a, l'amu lasatu unu minutu séu dóta sa vorbésca romanesce, pâna cându amu vediutu, ca omulu s'au necajitu destulu, atunci i-amu ertatu sa vorbésca in limb'a magiara, sciindu, ca unguresce vorbésce mai bine decâtu romanesce. — Acést'a, Innalta casa! cá o fapta adeverata amu adus'o înainte, cá sa documentezu, ca in §lu acést'a alu 3-lea alu regimului eu aflu nu numai unu principiu liberalu, scosu din impregiurările cele mai naturale ale patriei noastre, cá sa nu dicu ale cerintelor imperitive ale presintelui, ci vedu totu-odata si unu principiu de totu practic, cá cum dóra in „Bankgasse“ la Vien'a s'aru fi intemplat a acela, ce s'au intemplat intre mine si intre crestinulu meu din Háromszék. Acumu, Innalta casa! noi avemu Románi in Háromszék, si se dice, ca care are a depune vre o rogaré verbala, póte sa-si aléga un'a dintre cele trei limbi ale tierci. — Eu cugetu, ca acést'a este unu principiu de totu rationalu, si cugetu, ca este cu deosebire mai rationalu, decâtu principulu celu contrariu, ce s'au adusu din alta parte innainte. De aceea dara Românii din Háromszék se ducu la judecatoria si-si potu alege o limba, care le place lor mai bine, si potu face cererile lor verbale in acea limba, si potu depune fassiuinea lor si celelalte. De aru sci Europ'a, câtu de liberalu amu tractatu eu pe crestinulu meu din Háromszék, aru dice, ca eu sum unu omu fórtu liberalu (Ilaritate. Voce: si dreptu!) — Innalta casa! Eu propunu alta întrebare, ca ce va dice Europ'a, deaca va audi, ca in urm'a unei legi ardelene, si inca a celei mai próspete (eines der neuesten Gesetze) aru merge unu omu la jurisdictione politica, séu la judecata, si aru aduce innainte o cerere verbala, séu aru depune o fassiuinea, si

amplotiatulu nu aru sci si aru întielege limb'a aceluia? Cu buna séma aru dice Europ'a, ca legea aceea nu este liberala, nu e moderna, in urm'a careia potu fi in Ardélu amplotiati, cari nu sci limb'a poporului —

Fórtu bine s'au spus din partea mai multorú vorbitori, ca amplotiatulu se pune in oficiu pentru inaintarea interesului publicu si alu poporului, dar nu pentru interesulu seu personalu. (Bravo!) Amplotiatulu, fia politicu, fia juridicu, dupa parerea mea, Domniloru! gândésca ca problem'a lui cea d'antáiu si mai sánta este, a luminá si a invetiá poporulu; dara cumu va poté elu sa invetie poporulu: deca nu pricepe limb'a aceluia. — Eu nu întielegu aceast'a asiá, cá fiescé care amplotiatu debuie sa scie aceste trei limbi impreuna cu literatur'a lor, decâtu numai practice si in interesulu lipsei quotidiane. —

Prea putini amplotiati au fostu si suntu in tier'a aceasta, cari sa nu scie dóne limbi; Secutulu va sci ce-va romanesce, Románulu ori unde va veni, scie ce-va unguresce, séu in alta parte a tierci si ce-va germanesce; amplotiati nemtiesci inca sci unguresce séu ce-va romanesce. —

Suntu lucruri, Domniloru! nu e indoiéla, care se potu amaná, dara suntu unele, care s'au coptu, care nu se potu amaná. In sírulu acestorú lucruri, care nu se potu amaná, punu eu si cestiunea limbei, factorulu celu principalu alu unei legislatiuni constitutionale. Imperatulu au precunoscutu insemnatatea cea mare si intetóre, de a se decide cestiunea limbiloru patriei noastre. Nu póte fi unu sufletu, Domniloru! care deslegarea cea norócósa a acestei cestiuni fórtu ponderóse nu o aru dorí, cu atât'a mai multu, căci suntemu angagiati din partea regimului Majestatei Sale.

Eu sum fórtu petrunsu, ca regimulu au trebuitu sa faca multe si mari studii despre obiectulu acést'a, si vedu, ca de-la A. pâna la Z. bine au studiatu obiectulu acést'a, de aceea au concentratu convingerile sale pe bas'a constitutionei moderne si fericitóre de întreg'a patria. —

Eu rogu pre inalta casa, cá sa imbratísiamu principulu acést'a sanatosu si fórtu bine nimeritu alu regimului din proiectulu acést'a de lege. —

Eu partinescu §-ulu alu 3-lea alu regimului, pentru calu aflu in legatura naturala cu alu 2-lea §. iara alu regimului. In §-ulu alu 2-lea, precumu am vediutu, se dice, ca „pártiloru le sta in voia, a întrebuint'ia in tóta esibitele de ori si ce soi, cumu si in tóte pertractările oficióse veri si care din cele 3 limbi ale tierci.“ —

In §-ulu alu 3-lea alu regimului urméza unu eflusu fórtu naturalu, unde despre cererea verbala, despre fassiuinea si pricepatori de lucru e vorb'a, ca fiesce care din cele 3 limbi potu întrebuint'ia, si asiá trebuie sa se ia la protocolu cererea séu fassiuinea lui. — Intra adeveru §-ulu acést'a e cu mare desteritate compusu; pentru ca deaca aduce cine-va cererea s'a cu graiulu viu (verbalu) inaintea amplotiatului seu, si amplotiatulu incede sa scrie totu in limb'a aceea, deaca si nu va adnotá tóte cuvintele, dara esenti'a lucrului o va adnotá si o va nimeri g e n u i n u. — Me rogu, sa luám acum ceealalta parte. Vine unu tieranu la unu amplotiatu románu si vorbésce nemtiesce. Bine, eu sa fia acél'a, eu sci nemtiesce, si-lu voi întrebá: „wünschen sie dies oder jenes“ elu mi va respunde cu „ja“; in-sa eu nu voi sa sci de limb'a germana, pentru ca sum Románu si voi scrie romanesce, ce au vorbitu elu nemtiesce. Cându va fi gat'a omulu acela cu cererea sea verbala séu cu fassiuinea sea, atunci eu i voi citi fassiuinea séu cererea lui romanesce si-lu voi întrebá, ca scris'amu bine? Ce póte elu sa-mi respunda? Deaca are elu frica mare de mine, va dice „gut ist es“ (Ilaritate). Mai multi dintre noi am avutu intalniri amicabile, am vorbitu despre acestu obiectu de mai multe ori, si totdeun'a am precunoscutu, ca pe lâng'a tóte greutátile, ce intempina deslegarea cestiunei limbiloru tierci, se póte deslegá bine, numai sa fie voia si intentiune buna (Bravo!) Precunoscu si eu, Domniloru! si marturisescu, ca egal'a îndreptatire a limbei e unu lucru fórtu greu, pentru efeptuirea ei numai decatu, dar apoi vomu si ierá unii altor'a gresielele, si nu le vomu talmaci numai decâtu spre reu, căci este voia buna intra noi, despre care nu me indoiescu. —

Inveti eu cá Románu si nemtiesce si unguresce (Bravo!), invetie si altulu romanesce; apoi, Domniloru! noi sa nu crutiám lumea noastră cea tinera, care vrea sa fia prea comóda (Bravo! din tóte pártile.) Deaca e unulu Némtiu, sa scia numai nemtiesce si celelalte limbi nu? — Domniloru! care vrea sa fia amplotiatu, sa se si cualifice; noi, cari suntemu acum cu perulu suru, cu greu vomu invetiá si de aceea trebuie sa avemu rabdare unii cátra altii, dar apoi pentru acést'a pre cei mai tineri trebuie sa-i disciplinám se-

rioso, sa invetie limbile patriei, căci voru sa fia amplotiati, că asiá sa coresunda cerintiei si chiamarei lor.

Vine unu Unguru la unu amplotiatu românú seu vice-versa, cere gentulu tempului si interesulu oficiului, că amplotiatulu românú sa intempine frumosu pre tieranalu unguru si vice-versa; pentru ca, Domniloru au incetatu feudalismulu, candu era deosebire intre omu si omu; — astadi e deosebire numai intre pungile ómeniloru (Haritate generala). — De aceea me rogu, Domniloru! sa ne unimu cu convingerile nóstre patriotice si sa primimu unanimu principiulu regimului din §. Si eu numai o mica schimbare mi-iau voia a propune, si adeca cătra finitulu §-ului acestuia in locu de: „limb'a, care o va numi partea „die Sprache, welche von N. N. bezeichnet wird“ asiá dice: „in care martorulu seu preceptorulu de lucru si-au datu cererea seu fassionea sea „in welcher Sprache der betreffende Zeuge oder Sachverständige sich äußert oder seine Fassung gegeben hat. (Bravo! sa traié-sca!)

Acésta propunere s'au propusu mai înainte si de Deputatulu Talmaciului, D. L a z a r u; in sa dupa parerea mea nu asiá chiaru, precumu am stilisat'o eu. (Pres edinle: Tocmai asiá!) Deaca este asiá propunerea D. Deputatu alu Talmaciului, atunci eu mi-retragu motiunea mea, si me alaturu de aceea a amicului meu deputatu, alu Talmaciului.

R a n n i c h e r. Celu mai santu bunu alu unu poporu este limb'a. Bunulu acest'a se i se pastreze cu tota scumpalatea. Austria si Trannia in privintia aceast'a au trecut prin esperintie triste; dreptu esemplu amintesce articolulu din urma diu 1847, carele e o espressioné viua a tiraniei, pe-cându cestu de fatia alu regimului este tipulu libertatei. Se se pastreze dar libertatea cea mai deplina a celoru trei limbi si sa nu se margineasca nimenea nici chiaru prin limb'a sea materna. Recomanda dietei a urmá principiulu libertatii si a primi proiectulu regimului neschimbatu. (Bravo in stang'a.)

F. de T r a u s c h e n f e l s reflecta vorbitoriloru din stang'a, ca controlarea amplotiiloru, deca au scrisu ori nu tocmai aceea ce li s'au spusu, devine cu nepotintia; căci amplotiatulu scrie limb'a cea culta, carea fiindu plina de termini juridici, poporulu totu nu o intielege. La pretensiunea Epului Baronu de Siagun'a, ca amplotiiti sa invetie limbile, respunde, ca amplotiatulu are detorintia de a se cultivá mai departe in sciintia sea, deca nu va se devina unu lucratoriu de di, o masina in afacerile judecátoresci. In fine temenduse, ca §-ulu acest'a va dá ansa la acúsari, plansóri si ineurcaturi fara capetu, recomanda inea odata primirea amendementului seu.

P o p p u n'au asceptatu opositione in contr'a proiectului regimului, a cărui basa e indreptatirea egala. Legea nu póte privi la nesciintia seu la comoditatea amplotiatului, ci trebuie sa tina in vedere averea si vietia poporului (bravo! in stang'a). Nu e totu un'a, in care limba se aduce la protocolu o cauza civila seu criminala; căci deca amplotiatulu nu intielege limb'a partidei, nu e in stare, a inregistra plansórea, fassionea si altele a le lui asiá, precumu se au adusu. Adeseori depinde caus'a intréga de unu singuru cuventu. Amplotiiti trebuie sa cunósca limb'a partideloru si a martorilor; deca nu o cunoscú, nu potú fi amplotiati. (Asiá e! in stang'a). de Trauschenfels au disu, ca prin §-ulu 3 fiintia se sacrifica forme; densulu afla, ca tocma prin amendementulu lui Trauschenfels fiintia se sacrifica forme; căci fiintia, materi'a, substratulu unei cause nu e limb'a amplotiatului, ci aceea ce se ica la protocolu. Deca materi'a acest'a nu e buna, totu ce se baséza pe ea inea nu e bunu. Densulu fiindu de 14 ani judecatoriu la tustrele instantele, cunósce casuri unde din neintielegerea limbiloru se perdura procese intregi. E dar cu totulu in contr'a lui Trauschenfels si pentru proiectulu regimului.

G a e t a n u pentru propunerea lui Lazaru combinata cu a lui Siagun'a.

L a z a r u apera si rectifica amendementulu seu.

R a n n i c h e r apera si recomanda inea odata propositiunea regimului cá cea mai liberala.

C. S c h m i d t combate pre Lazaru si intréba, ca deca aru vorbi elu, cá partida in limb'a sea, densulu cá amplotiatu duce i ar protocolulu numai decatu in aceea si limb'a? (Voce in stang'a: duce!) Inea odata pentru d. Trauschenfels; ear cadiendu acest'a, apoi pentru regimu.

F o g a r a s y cá si C. Schmidt; apoi combate asertulu lui Rannicher in privintia articolului de lege din 1847, care inea, dice, a fostu basatu pe egal'a indreptatire.

G u l l i la desbaterea generala a disu, ca celu mai greu lucru alu unei legislatiuni e, de a ordiná partile unei referintie de dreptu, carea inea nu e fixata pe deplinu. Totu

asiá e si cu propositiunea regéscá a dou'a, carea e celu d'antáiu fruptu alu proiectului antáiu de lege, dar unu fruptu care inea nu s'a potutu cóce, ci se afla numai in perga. Insa cu tóte acéstea stang'a va sa se aduca acésta lege, cá sa se véda—dupa credintia ei—assigurata odata si'n privintia acést'a. Elu se mánгаа cu acéea, cá nici legea acést'a nu va avé privilegiulu vietiei de veci; ci ca regimulu se va convinge despre sterpitiunea ei, ear poporulu acést'a, pentru care se aduce mai cu séma, va vedé si insusi, cá cine va sa coprinda totu, in urma remáne cu mán'a gola.

De aru fi resolvata ntrebarea teritoriala si afacerea justitiei regulata, si stang'a aru primi propunerea lui Trauschenfels. (Voce: nici decatu!) Vomú vedé! Insa intre propusatiunea regimului si amendementulu lui Lazaru nu e mare deosebire, căci ambele pastreza asiá dicendu—scheletulu protocolului in limb'a aceea, carea e limb'a dinlăuntru de afaceri a oficiului; la partide, ce se tinu de nationalitati diferite, in-trebuintierea totoruru limbiloru nici cá aru fi cu potintia.—Deca partid'a scie citi, si serie (cum? Red.), ii e totu un'a, in ce limba se va lua cu ea protocolulu, si si dupa proiectulu regimului aru veni a se intrebuintia limb'a oficiului—In fine ntreba, deca diet'a a precugetatu marginile est'nsiunei acestei legi: cá d. e. judele din Salisce si celu din Csicsó - Ciucului sa ia protocolu cu partidele in tustrele limbile? (Voce din stang'a: Dá, firese!) Biné, inea la atát'a n'o aduse nici absolutismulu cu tóte măsurile sele! Acést'a n'aru fi o lege pentru indreptatirea egala, ci incont'a ei.—Deci se alatura la amendementulu lui Trauschenfels; ear deca acést'a nu s'aru primi, remáne la proiectulu regimului.

P o p p contr'a lui C. Schmidt. Si'n absolutismu fassionile martoriloru s'au luat in limbile lor proprii. Ori care punctu din proiectulu regimului se póte schimbá, fara de a periclitá securitatea averei si a vietiei, dar acést'a nici de cátu.

Eitel pentru Trauschenfels; căci, dice, ce confusiune s'aru face, candu aru veni la judecata unu Francesu, Englesu, s. a. si aru trebui sa se ia cu ei protocolu in limbile loru competinti. (Haritate. căci d. deputatu scapase din vedere, ca diet'a Tranniei nu aduce legi pentru Europa, ci numai pentru Transsilvania.)

S c h u l e r - L i b l o y cá referinte pentru proiectulu regimului.

Presiedintele ntreba pre dep. Lazaru, deca remáne pelanga propunerea sea primitiva, si afirmandu acést'a, aduce amendementele la votare. Pentru ordinea, in care sa se aduca amendementele la votare, se nasce desbatere viua; Mich. B o h a t i e l u sustine, ca amendementulu lui Lazaru e mai identicu (un'a) cu alu regimului, de aceea dar vine la votare mai tardiu, Ald n l é n u néga si combate asertulu lui Mich. B o h a t i e l u. Sgomotu; voci: Lazaru - Trauschenfels. Gaetanu: Alu lui Lazaru e mai aprópe de alu regimului. Se aduce la votare amendementulu lui Lazaru; aci avemú trist'a datorintia de a inregistra, ca intre deputatii románi n'a fostu unitate; ci pe-cându multimea sprijinesce pre Lazaru prin seolare, cáti-va remánu siedindu; nepotendu-se vedé, de care parte e majoritatea, se face prob'a contraria; dar neducendu nici acést'a la rezultatulu doritu, se face votare nominala. Totu centrulu (Sasii) si d'ntre Románi: D o b r ' a, P o p p, M o l d o v a n u, A l d u l e a n u, B o t o g ' a, V a s i e i n, P u s c a r i u s i B u t e a n u suntu in contr'a. Amendementulu lui Lazaru cade cu 41 contr'a 45 voturi. — Asemenea cade amendementulu lui Trauschenfels, si remáne § in testulu originalu alu propositiunei regéscé. — Cu acést'a siédintia se'ncheia.

Sabiu in 9 Septembre. **Prospectu politicu.** Deca mai aruucamu ochii si asup'a politice estiriore, vedemu in nordulu europeu deaca nu o aliantia intre Svedi'a si Dani'a, to'usi o intielegere pentru eventualitati neprevédute. Aici sa insemnamu, ca acést'a aru fi unu pasu cátra mai strinsa legatura a popóreloru scandinavice. In Prussia vedemu o camera inchisa si o lupta de alegeri nóue, din care fórte lesne póte resultá, cá alegerile se easa cu multu mai opositionale de cátu cele din urma. Prussia, de si au avutu esemple frumóse intre amplotiiti fosti deputati ai camerei lor, cari s'au purtatú cu destula abnegatiune, — din cauza ca o parte insemnata erau numai nulele camerei de fric'a Guvernului lui Bismark — astadi se voru feri si mai tare de ei si voru alege numai ómeni independinti. German'a ceealalta balantieza între reform'a confederatiunei initiata de Imperatulu nostru si între nesigurantia, ca ce voru sa faca. Intreaga German'a dorese o consolidare, in urma carei sa fia

respectata că atare și în afară, și să se găsească la amenințările ce i se aru putea face de la apus și de la răsărit. Deadreaptă Germaniei sta Franca ocupată cu construirea unui tron în Mexic, despre care până și „Herm. Ztg“ etc., pre lângă un semn întrebare, ne asigură că va să-l ocupe un Arhiduce din casa domnitorilor austriaci, că Imperatorul. Deastângă, Poloniei se macela rec-proce încă cu frații lor Rusi. Causa celorlaltă se pare că se amână, pentru că cum s'ar putea explica altminteră răspunsul din urma al Rusiei? carea nu vrea să se scia de concesiuni până nu va fi sugrumată revoluțiunea. Puterile apusene dicu, că pentru război e târziu în estănu, și Poloniei de se voru mai putea ținea până în primăveră e problematic. Norocu voru avé pote cu rescularile din Ucraina și alte părți din imperiul rusescă propria, deca aceste sunt intradeveru. Turciei e frica de spioni, și arme serbesei, precum și de o resculare a raiale oru în Bosni'a, unde se dice că acestia se organizează sub unu Rakowsky. Din Romania nu ne aducă diuarele de cătu polemice între „Buciumul“ și „Romanul“. Celu dintăiu apera cu ori ce pretiu guvernului actuală și după parerea noastră nu fără dreptu, cel de alu doilea a fia câte toate asupra guvernului român. Din asemenările ce le face „Romanul“ între Romania și Prussia, vedemu că acestă e pe cale retacita, și provocarea, ce o face la purtarea deputațiilor prusiani, nu este nici decum de asemănată cu a celor din Romania, din cauza că Prussia sunt numai în contră ministeriului „junkerescă“ și a aristocratilor strinsu conservativi, în Romania inse vedemu o coalitiune de două partide în contră domnitoriului, a carui resturnare aru aduce confusiunile cele mai mari. Fôrte notoria scireă despre unu atentat asupra principelui Grigoriu Sturz'a fora succesu, care atentat inse lu înregistrămu cu tota reserva. Venindu la cele interne, aflamu că: Austria, care adă e centrul politicei europene, se vede să fi ajuns scopulu în Germania, și „Botschafter“ doresce acum numai realizarea celorlaltă tractate de principi în vechiă me tropola a Germaniei, în Frankfurtu. Intrațee Austria, deaca putemă dá crediamentu diareloru, se apuca de alta problema însemnata și adeca de regularea unoru trei interne, care de unu tempu trebuira să stea balta. Dietă Transsilvaniei cea de multu dorita o vedemu decurgendu înaintea noastră cu cea mai mare iuliță (numai O. D. P. și Presse aru dorî să se face ce se va face mai îngraba). Și acum esta ea și causă Ungariei, seau cestiunea ungara iara-si scote capulu, și „Ung. Nachr“ scie se ne împartășiască din Vienna, că causă ungara sta în rendulu celu dintăiu alu ordinei dilei, și anca chiaru în urma voiei personale a Mai. Sele. Se vorbese de o dieta ad hoc în Ungaria, de la care „Wanderer“ speră o complanare a neînțelegerilor între regimul și dieta. La totă întemplantă „Lipsa“ din Ungaria va putea lesne fi vehiculul unoru apropieri de pateri, și interesulu descoperitu de către diarele magiare, fatia cu cestiunea reformei în Germania, arata timentire la o politica, până i vom gasi terminulu celu adevăratu, nouă se reinnoita. Chiamămu atentionea barbatilor nostri asupra obiectului din urma, care de siguru nu va remanea fără de influință și asupra noastră.

Mai nou de la dieta.

Siedintă de ieri (Luni în 9|21 Septembrie) trecu întreaga cu § 11. din proiectulu regimului. Amendamente aduseră Mitru. Siuluti, I. Balomiri, Russu, Baritiu; toate cadu la votare, și se primese alu regimului. — Siedintă de azi (Marti în 10|22 Sept.), ce tină de la 10 până după 3 ore, se pertractara § 12, 13, 14 și 15. La cestu din urma din 5 amendamente aduse (de Leont. Popu, E. Schmidt, Fogarasy Baritiu și Alduleanu) reu și alu lui Baritiu: Incomerciulu cu oficiile c. r. militare se voru folosi comunele de limbă lor propriă, municipiele după potința de limbă germană. — Siedintă mai de aproape poimane.

Nr. 45-1 Eseriere de concursu. *)

După preliminarulu de erogationi alu Asociațiunei natiunale în Aradu pentru cultură și conversarea poporului român, pe anul 1863/4 sub nume de ajutoriu pentru scolarii dela universitati, academie, gimnasie, școle artistice, reali și morali, cu privire la § 1, lit. a, a statutelor, e de a se împarti suma de 566 f. 35 1/2 x r. v. a.

Tenerii, cari dorescu a avé parte din ajutoriulu acestă,

pelânga documentarea lipsei, în care se afla, și a sporiului facutu în semestrulu scolasticu din urma, au a se adresă cu rogamințele sale către subscrișă Direcțiunea până la 1 Octombrie a. c. amintindu în totă interpretarea, dacă mai au, se u nu au și din alte parti vreunu ajutoriu anumitu.

Directiunea subscrișă e petrunsa de parere de reu, că din causă speselor avute la constituirea Asociațiunei, și fatia cu celelalte rubrice ale preliminarului, era mai alesu cu trebuintele cele multe, de cari a fostu întimpinata la primă instruire a localitatei, pe anul acestă nu a potutu însemnă o suma mai însemnata pentru ajutoriulu tenerimeii scolastice.

Aradu în 31 Augustu (12 S. pt.) 1863.

Directiunea Asociațiunei natiunale în Aradu pentru cultură și conversarea poporului român.

*) On Direcțiunea va binevoi a excusă, deca actulu acestă lu dămu acumă numai publicității, fiindu preocupati de politică dilei. (Red.)

Concursu de stipendii.

Devenindu vacante trei stipendii din fundatiunea Franciscu Iosefina, și anume unulu de 200 fl. v. a. pentru unu ascultatoriu de vreo facultate la Universitate, și alte două, fiecare de câte 50 fl. v. a. pentru ascultatori la vreo academie din Transsilvania, în urmă concludului Conferinței ținute pentru afacerile fundatiunei în 27 Augustu a. c. se deschide prin această concursu.

Doritorii de a se împartasi cu vre unulu din aceste trei stipendii, au să si adreseze la subscrișă eforia celu multu până în 24 Septembrie c. vechiu a. c. suplicele sale instruate cu atestatu de botezu și cu testimoniu de maturitate respective cu testimoniu academicu primitu în anul scolasticu trecut.

Sabiu 3 Septembrie 1863.

Eforia fundatiunei Franciscu Iosefina prin Ioanne Popescu m. p. Secr. alu Eforiei.

Nr. 44-2

Concursu.

In Comuna Ritisievo din Eparchia Versietului e vacantu postul de invetiatoriu românesc. Emolumentele anuale suntu 105 f. v. a., 25 meti de grâu, 26 meti de curuzu, 100 funti de elisa, 40 funti de sare, 12 funti de lumini, 4 stângeni de lemne, 2 lantie de pamenta și cortelu liberu.

Doritorii au recursurile sale cinstului Consistoriu alu Versietului, alaturându cartea de botezu, adevăritiele despre harniciile sale, despre servitiurile de pan' acumă, și despre purtarea politica și morala până în 26 Sept. a. c. a substerne.

Versietiu în 28 Augustu 1863.

Filipu Trandafilovicu, Protopresviterulu Versietului.

Nr. 43-2

Inscuțiere.

Fiindu determinatu de a străpne cancellariă de advocatură cu linia lunei cur. la Abrudu, provocu cu onore pre totu Domni p. t. causanti, cari nu s'ar involi că să le portu processele și de la Abrudu, să bine voiescă a despene despre actele procesuale la mine aflătoare asiă, că până la linia lunei curinte să le redice dela mine, pentru că din contra numai cu spesele sale proprie le voru putea primi la ori dela Abrudu.

Albă Carolina 10 Septembrie 1863.

Franciscu Szebenim, p. advocatu juratu.

Preturile de piată

din Sabiu, Marti 10|22 Septembrie 1863.

	fl.	xr.
Grăul de frunte, galét'a nemt. (Metzen) *)	3	33
„ de midilocu „	3	7
„ de coda „	2	80
Secar'a galét'a nemt'esca (Metzen) *)	2	7
„ de midilocu „	2	—
„ „ coda „	1	93
Ovesulu de frunte, gal. nemt. (Metzen) *)	1	40
„ „ midilocu „	1	33
„ „ coda „	1	27
Cucuru zulu galét'a nemt'esca (Metzen) *)	1	93

*) 3 galete nemtiesci suntu=2 galete ardelenesci.